

MARIA TERESA FERRER I MALLOL*

REPARTIMENTS DE TERRES A ORIOLA DESPRÉS DE LA CONQUESTA DE JAUME II

ABSTRACT

The object of this article is to study the last apportionment of lands made in Oriola, as a result of the Christian conquest and repopulation of that territory. This apportionment was made during the reign of James II, between 1300 and 1314, and it was managed by the Town Council. A large amount of lands -many of them situated in very hilly and unirrigated areas- were apportioned among knights and soldiers. The article deals also with the confiscation and new apportionment of lands made during the War against Castile (1296-1304), that was when James II occupied that territory.

LA DARRERA ETAPA DEL REPARTIMENT DE TERRES DERIVAT DE LA CONQUESTA I REPOBLACIÓ¹

El Llibre del Repartiment d'Oriola², editat i estudiat pel Prof. Juan Torres Fontes³, conté en una darrera part les distribucions de terres efectuades durant el reg-

* Institució Milà i Fontanals del CSIC de Barcelona.

1. Aquest treball forma part del projecte de recerca "El Mediterrani medieval des de l'observatori de la Corona d'Aragó. Conflictivitat i intercanvis econòmics" (PB97-1145), aprovat i finançat per la Dirección General de Enseñanza Superior e Investigación Científica.

2. Dedico aquest treball, amb especial afecte, al Dr. Manuel Riu, persona de gran bondat i discreció, a més d'alta vàlua científica; li haig d'agrair tant el mestratge, ja que fou professor meu en els anys d'estudiant i formà part del tribunal de la meua tesi doctoral, com la col·laboració, durant quinze anys, per a organitzar els cursos d'Arqueologia Medieval al CSIC, i el col·loqui sobre el mas català, l'any 1999; actualment preparam conjuntament l'edició d'un Corpus dels tractats internacionals de Catalunya.

3. J. TORRES FONTES, *Repartimiento de Orihuela*, Oriola-Múrcia, Academia Alfonso X el Sabio-Patronato Angel Garcia Rogel, 1988. Citat d'ara endavant RO.

nat del rei Jaume II, després que el territori meridional valencià, conquerit durant la guerra contra Castella de 1296-1304, passés a formar part definitivament del regne de València⁴. Malgrat que aquest repartiment, com els anteriors, ha estat analitzat ja pel Prof. Torres Fontes en l'edició del Llibre, em permeto de tornar sobre aquest tema per ampliar una mica l'anàlisi esmentat, amb l'ajut, en alguns casos, de la documentació de cancelleria reial, especialment per als anys posteriors al període abraçat pel Llibre.

Mentre que durant l'etapa de domini de Castella el Llibre fou escrit en castellà, quan la sobirania pervingué a la Corona catalano-aragonesa la llengua passà a ésser el català. Des d'aquest punt de vista, doncs, el Llibre és també interessant perquè permet estudiar el català parlat en aquestes comarques després d'haver estat en contacte amb el castellà, llengua oficial, durant una cinquantena d'anys i després que la primera generació de repobladors catalans ja havia desaparegut gairebé totalment. Els pobladors d'origen català de començaments del segle XIV eren gent que havia crescut sota domini de Castella i tenien una part del lèxic contaminat de castellanismes. Els castellanismes són més presents en un llibre com el del repartiment, on hi ha un lèxic consolidat pels repartiments anteriors escrits en castellà, que no pas en cartes de la mateixa època escrites pel consell municipal oriolà o per altres municipis⁵.

Un altre punt que mereix reflexió és la llarga durada de la distribució de terres a Oriola. Podem preguntar-nos perquè, al cap de quaranta anys de la conquesta definitiva del regne per Jaume I, el 1266, continuava encara el procés de repartiment. Hem de recordar que les terres de l'antic regne de Múrcia eren frontera amb l'Islam i que calia vigilar constantment que es mantinguessin amb una població cristiana suficient. La distribució de terres a les comarques de frontera s'havia fet sempre amb la condició que els beneficiaris hi tinguessin la primera residència, cosa que exigia viure-hi una bona part de l'any amb la família. Es pretenia així que la defensa de la frontera quedés assegurada per la població resident. Per això es feien periòdicament revisions, per tal de veure quins propietaris no complien l'obligació de residència i quines terres havien quedat vacants i podien ésser objecte de nova adjudicació.

La freqüent remodelació de la propietat dels lots de terra per part de l'autoritat fa pensar que es continuava considerant, després de tants anys, que el rei o en nom seu el consell municipal conservaven un alt domini sobre els béns repartits. Aquests

4. Cf. una visió de conjunt sobre la guerra a M.T. FERRER I MALLOL, *La conquesta de les comarques meridionals valencianes per Jaume II*, "Quaderns de Migjorn. Revista d'estudis comarcals del sud del País Valencià", 3 (1998), pp. 9-26.

5. Hi ha cartes en català del consell municipal oriolà, del de Guardamar, del d'Elx i del d'Alacant d'aquests anys a M.T. FERRER I MALLOL, *Organització i defensa d'un territori fronterer. La governació d'Oriola en el segle XIV*, Barcelona, CSIC. Institució Milà i Fontanals, 1990, docs. 23, 41, 42, 44, 50, 53, 55, 57, 58, 68, 69, 74 etc.

drets eren els que es feien valer per forçar permutes dels béns ja adjudicats i que ens mostren un alt grau d'intervencionisme de les autoritats en la propietat privada. Els canvis trobaven la justificació en la conveniència d'una distribució més racional per tal d'aconseguir, per exemple, que cada propietari tingués les terres més concentrades en determinats indrets. Aquest objectiu es desprèn de l'actuació dels partidors, que solen fer notar que la nova adjudicació és a tocar d'una altra propietat del beneficiari, sense que mai es facin declaracions de principis. És evident, però, que sota la pretensió de racionalitzar la propietat agrària s'amagaven sovint els interessos particulars dels mateixos partidors, com podem sospitar en un canvi de solars a Oriola per terres, situades això sí, a tocar de propietats de la mateixa persona a qui s'obligava a fer el canvi; suposem que es féu per poder adjudicar solars a Oriola a gairebé tots els partidors, tal com veurem més endavant.

Les vacants havien estat sempre freqüents. La vida a la frontera era dura i poc atractiva per a les persones de posició més alta, que ja tenien béns a altres llocs; rarament complien l'exigència de residir-hi la major part de l'any i acabaven perdent les terres que hi havien rebut en premi a serveis militars.

LES CONFISCACIONS DE LA GUERRA DE 1296. UN TERRATRÈMOL DE CURTA DURADA EN LA TITULARITAT DE LES TERRES

A les vacants que s'havien anat produint des de la conquesta i la repoblació, que periòdicament s'havien tornat a assignar, s'afegiren des de la conquesta del regne de Múrcia per Jaume II, el 1296, els abandons de béns immobles per l'exili dels propietaris, que no volgueren acceptar el canvi de sobirania del territori. Malgrat que tingueren l'oportunitat de vendre les seves terres abans d'exiliar-se, aviat començaren a produir-se confiscacions de béns immobles, passat el termini donat per al reconeixement de senyoria a Jaume II⁶.

El rei demanà informació sobre tots els castellans notables que no l'havien reconegut com a rei i de tots els béns que posseïen, ubicació, valor i serveis a què estaven obligats els posseïdors d'aquesta béns⁷. Seguidament, començaren les assignacions dels béns confiscats, la major part concentrades en l'any 1296; oferim les de més importància, que accediren a la concessió reial:

6. J.M. DEL ESTAL, *El reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental I/1*, Alacant, Instituto de Estudios Juan Gil Albert, 1985, p. 42. M.T. FERRER I MALLOL, *La conquista de las comarcas meridionales valencianas per Jaume II*, "Quaderns de Migjorn. Revista d'Estudis Comarcals del Sud del País Valencià", 3 (1998), p. 13.

7. J.M. DEL ESTAL, *El reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental I/1*, pp. 42-44 i doc. 112.

DONACIONS DE BÉNS CONFISCATS A ORIOLA I TERME

Data	Beneficiari	Bé donat	Propietari anterior
1296, abril, 27	Guillem Durfort	la Daia, en franc alou, però amb servei, si era acostumat	Fernando Pérez de Guzmán ^a
1296, maig, 12	Guillem de Paratge	alqueria d'Orxell i cases a Oriola	Pero Gómez Barroso ^b
1296, maig, 12	Berenguer de Liminyana	Xàcara i Xacarella	Pero Díaz i Muyno Díaz ^c
1296, maig, 13	Jaume Capdevila	16 tafulles d'horta	Pero López de Argomedeo ^d
1296, maig, 25 i 1296, juliol, 1	Ferran Garcia o Garcés de Roda	béns al regne de Múrcia, donació provisional primer i en ferm després, al terme d'Oriola 200 tafulles a Catral i a Gallinato (Catral)	hereus d'Alemanys Despuig i d'Alfonso Garcia de Panplega ^e
1296, juny, 26	Bonanat Mercer, ciutadà de Múrcia	heretat al secà d'Atzenet	Garcia Meléndez ^f
1296, juliol, 6	Roderic de Biscarra	béns diversos	Pero López de Argomedeo, després Garcia Calviello, després Gonçalvo Feo ^g
1296, juliol, 23	Ramon Sacoma	Redovà	Rodrigo Íñiguez i hereus (Ferran Rodríguez i germà) ^h
1296, juliol, 29	Bernat Mercer	béns diversos	Fortún Sánchez ⁱ
1296, agost, 4	Pere i Arnau Masquefa	cases	Pero Núñez de Granil i Jacob Avendino ^j
1296, agost, 11 i 1303, abril, 26	Pere de Déu	cases, vinyes, horts i molins, exclosa una casa cedida a Bartomeu Togores, donats ja pel rei Sanç IV de Castella (amb presa de possessió després de la mort de la reina, inclosa la casa cedida vitalíciament a Bartomeu Togores, que el 1303 havia mort)	reina Violant de Castella ^m
1296, agost, 14	Ramon Pere i Joan Ferran	cases i heretats a Oriola	Sanç Ximens de Lanclares i la seva esposa ⁿ
1296, setembre, 10	Bernat de Vilamur	casa i heretat a Oriola, amb servei d'un cavall armat per 4 mesos anuals, un a despeses pròpies i 3 amb paga	Juan Calviello ^o

1296, setembre, 10	Pere Verdú	casa i heretat, si no valen més de 400 s. de renda	Juan Sánchez de Gres o fill Eñegoto
1296, setembre, 10	Pere Verdú	béns	Alfonso Pérez de Tovalina
1296, setembre, 10	Pere Verdú	béns	ser Reiner d'Elx
1296, setembre, 10	Pere Verdú	béns	Pero Garcés de León i García Suera ^a
1296, octubre, 10	X	béns a Almisdrà, anul·lació de la confiscació per menor edat del propietari	Pedrol, fill de Gonçalvo Núñez, de 7 anys, no es pot considerar enemic ^a
1296, novembre, 5	Ramon Pere de Roda	heretat a Oriola que no valgués més de 200 s. de renda anual	Pero Núñez ^c
?	meitat d'Almoradí, la Daia, Xàcara i Xacarella	Diego Gómez de Castañera ^c	
1297, juliol, 3	Ramon Pere i Joan Fernández	cases i heretats	Sancho Ximenes de Lanclares ^d
1301, abril, 8 ^a	Guillem de Vilaragut	torre	Alfonso Pérez, fill de Gonzalvo Núñez, hereu de Pero Ruiz de Tovalina, avi seu ⁸

8. Notes del quadre: **a.** ACA, C, reg. 194, f. 214 r.-v. i reg. 340, ff. 5 r.-6r., publ. per J.M. DEL ESTAL, *El reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental I/1*, docs. 6-7 i 15. **b.** Reg. 340, f. 56 v., publ. per J.M. DEL ESTAL, *El Reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental, I/2*, Alacant, Instituto de Cultura "Juan Gil Albert", 1990, doc. 30.- **c.** Reg. 340, ff. 56 v.-57 r. J.M. DEL ESTAL, *El Reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental, I/2* doc. 31, i M.T. FERRER I MALLOL, *Organització i defensa d'un territori fronterer*, pp. 215-216.- **d.** Reg. 340, f. 190 r.- **e.** *Ibidem*, ff. 97 v. i 131 r. (1296, juny, 12) i reg. 194, ff. 245 v.-246 r. Aquests béns foren emparats pel rei el 5 de juliol de 1303, després de la mort de Ferran Garcés de Roda: reg. 128, f. 193 r.-v. Consta que els béns de Ramon Alemany Despuig foren venuts finalment per pagar deutes i que Ferran Garcia d'Oriola els comprà a la cort d'Oriola i més tard els vengué a Bernat de Sarrià: reg. 135, f. 27 r.-v. Alfonso Garcia de Panplega havia comprat els béns confiscats a Rodrigo Gómez Gallinato, els fruits i rendes d'aquestes terres havien d'ésser recollits per Bartomeu de Vilalba, per ordre del rei del 23 de maig fins que foren concedits: reg. 340, f. 100 v.- f. Reg. 340, f. 171 v.- **g.** Reg. 340, f. 200 r.- **h.** Reg. 194, ff. 263 v.-264 r. i reg. 340, f. 127 r. (1296, juny, 9).- **i.** Reg. 194, ff. 277 r.-278 r.- **l.** Reg. 340, f. 281 r.-v.- **m.** Reg. 340 f. 46 r., publ. per J.M. DEL ESTAL, *El Reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental, I/2*, Alacant, Instituto de Cultura "Juan Gil Albert", 1990, doc. 26, i reg. 194, f. 231 v. i reg. 127, f. 100 r. Aquests béns foren reclamats inegudament per la reina Constança de Castella, ja que els béns havien estat donats abans de la guerra amb Castella: reg. 135, f. 19 v. (1305, maig, 5).- **n.** Reg. 194, ff. 234 v.-235 r. publ. per J.M. DEL ESTAL, *El reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental I/1*, doc. 137, malgrat que el nom de

El final de la guerra suposà l'anul·lació de moltes d'aquestes donacions perquè la pau signada amb Castella exigí el retorn dels béns confiscats durant el conflicte⁹, però dels béns que havien estat comprats calia restituir-ne el preu de compra: és el cas, per exemple, del lloc de la Daia; Guillem Durfort l'havia obtingut per donació, però l'havia venut a Bernat de Sarrià, que el 1305 l'havia restituit, però havia de recuperar-ne el preu dels hereus de Guillem Durfort, amb els quals litigà per les rendes d'aquest lloc durant sis anys, el temps durant el qual posseï el lloc¹⁰. Bernat de Sarrià també resultà afectat per la devolució d'heretats a Catral, que havien pertenescut a Alemany Despuig i que eren reclamades pels tutors dels hereus. Les possessions havien estat donades a Ferran Garcia o Garcés de Roda, que en el moment de la reclamació ja era mort; havien pervingut per un camí que ignorem, a mans de Bernat de Sarrià¹¹.

En alguna ocasió la restitució fou anterior a la pau, com en el cas de Guillem de Paratge, que tornà l'alqueria d'Orxell, a prec del rei, a Pero López de Ayala, oficial de don Juan Manuel, a qui el rei ho havia atorgat. El rei concedí a Guillem de Paratge 1.200 sous sobre les rendes de Guardamar, però els seus hereus no havien aconseguit cobrar-los encara l'any 1320¹². També, l'any 1303, Juan Pérez Calviello, gràcies a la mediació de don Juan Manuel, aconseguí que el rei li retornés l'heretat que el seu pare, difunt, Juan Pérez Calviello, posseïa al terme d'Oriola i que havia estat confiscada per la revolta del seu pare¹³.

Molts dels castellans desafectes o els seus hereus tornaren a Oriola, acabada la guerra, i fins i tot foren beneficiaris del nou repartiment de terres. Però altres degueren tenir dificultats per complir l'obligació de residència, acabada la guerra, ja que

Lanclares és irrecognoscible. o. Reg. 194, ff. 258 v.-259 r. i reg. 196, f., 154 r.-v. L'any 1305, Pero Martínez Calviello demanà la restitució dels béns del seu pare, Juan Pérez Calviello: reg. 134, f. 236 v. (1305, març, 1 i 2).- p. Reg. 194, ff. 273 v.-274 v. (les 3 donacions darreres no foren efectives perquè els béns s'havien subhastat per pagar deutes).- q. Reg. 105, f. 135 v.- r. Reg. 194, f. 292 v., reg. 195 f. 109 r.-v. i reg. 321, ff. 31 v.-32 r. (1297, febrer, 5). El 22 de desembre de 1297 el rei demanà al seu germà Jaume Pere que li assignés béns d'algú altre perquè els de Joan Núñez ja eren ocupats: reg. 195, f. 109 r.-v.- s. Aquests béns foren reclamats per Diego Gómez el 13 d'agost de 1304 i novament al rei, personalment, el 27 de febrer de 1305: reg. 134, f. 230 v.- t. Reg. 108, f. 168 r.- u. Reg. 198, f. 279 v.

9. M.T. FERRER I MALLOL, *Organització i defensa d'un territori fronterer*, pp. 55-56.

10. ACA, C, reg. 136, ff. 162 v.-163 r. i 176 v.-177 r. (1305, juliol, 24, agost, 7 i 25.) i reg. 137, f. 32 v. (1305, novembre, 20).

11. ACA, C, reg. 134, f.222 v. (1305, febrer, 10).

12. Per a la concessió cf. el quadre i, a més: ACA, C, reg. 201, f. 10 r.-v. (1303, juliol, 3), publ. per J.M. DEL ESTAL, *El Reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental, V/3*, docs. 87 i 91; cr. Jaume II, 5502 (1316, setembre, 4) i reg. 246, f. 144 r.-v. (1320, desembre, 18).

13. ACA, C, reg. 200, f. 241 v. (1303, maig, 17). Cf. també J.M. DEL ESTAL, *El reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental, I/2*, docs. 265 i 266.

tenien béns a Múrcia i a altres llocs de l'antic regne de Múrcia. Alguns solucionaren el problema arrendant la propietat a algú que residís a la governació dellà Xixona; és el que féu Rodrigo Íñiguez, alcaid de Jaén que, després de recuperar Redovà, l'arrendà a Pere Masquefa, veí d'Oriola; hagué, però, d'afrontar una nova confiscació, l'any 1308, per compensar l'ocupació castellana del castell de Varea¹⁴.

Potser gaudiren d'una major estabilitat les confiscacions de lots de terra més petits, ja que els antics propietaris desafectes devien comptar amb menys recursos per a fer progressar una reclamació o potser consideraren que no valia la pena fer-la, especialment si tenien béns a altres llocs. Sabem que l'any 1301 Jaume II facultà el procurador general del regne de Múrcia, Bernat de Sarrià, perquè distribuís en lots de peonies aquests béns confiscats o abandonats a tot el regne entre els soldats de peu que havien servit en la guerra, tant els que procedien d'altres territoris com els naturals del regne, mentre fossin gent disposada a residir-hi; es pretenia assegurar la repoblació de les terres novament adquirides amb gent capaç de defensar-les. Probablement, és a causa d'aquest assentament de soldats que el Llibre del repartiment d'Oriola registra tanta gent nova, entre els beneficiaris de terra, en comparació amb altres repartiments anteriors, tal com veurem més endavant¹⁵.

REPRESA DE L'ASSIGNACIÓ DE TERRES LLIURES. GESTIÓ DEL CONSELL D'ORIOLA. CRITERIS ADOPTATS

Durant la guerra, Jaume II assignà terres, que no semblen confiscades, malgrat que el Llibre del Repartiment no les recull. Pel març de 1298, per exemple, el rei féu una concessió a Bernat Banc, ballester, per recompensar serveis gratuïts durant la guerra¹⁶. Pel juny del mateix any, Jaume II s'interessà perquè fos concedit un tros d'una marjal del terme d'Oriola a Bernat Colrat. El rei ja havia demanat abans informació sobre el preu d'aquesta marjal al batlle del regne de Múrcia, Ferrer Descortell, però la informació s'havia perdut i per això tornava a insistir, tot afegint que, si el preu era el que li havia estat indicat, es fes la concessió a Bernat Colrat o, si no podia ésser, hom li assignés una altra heretat del mateix valor¹⁷. Acabada la guerra, el monarca féu algunes altres concessions, una a Gil de Calant i aquesta sí que la recull el Llibre, ja que li fou concedida una peonia de 5 tafalles i, a més, 20 tafalles "per emenda de la terra en fan les taules que aviea carta del rey"¹⁸. L'any

14. ACA, C, reg. 142, f. 46 r.-v. (1303, maig, 28).

15. J.M. DEL ESTAL, *El Reino de Murcia bajo Aragón (1296-1305). Corpus documental*, 1/3, Alacant, 1999, doc. 43.

16. ACA, C, reg. 196, f. 143 r. (1298, març, 11).

17. ACA, C, reg. 196, f. 283 r.-v. (1298, juny, 7).

18. RO, p. 105.

1308, el rei concedí 500 tafulles de terra erma i de saladar, entre els rafals de Molina i de Benimoquita, a Pero López de Rufas, llavors lloctinent de procurador; també en aquest cas el Llibre prengué nota de l'assignació¹⁹.

No obstant aquestes actuacions del rei, el repartiment recollit en el Llibre no fou efectuat pel monarca sinó pel consell d'Oriola. Encara durava la guerra, el primer de febrer de l'any 1300, quan el grup de repartidors elegit pel consell de la vila d'Oriola es reuní per a començar a examinar les terres vacants i les que encara no havien estat distribuïdes. Aquest comitè era format per Corbaran Sánchez, G. Pérez de Siurana, Ferran Marrades, Pere Masquefa, Pere de Liminyana, Barberà Vidal i Jaume Capdebou com a escrivà. Torres Fontes ja féu notar la novetat que el consell municipal d'Oriola fos el responsable d'aquest repartiment, quan en tots els anteriors havia estat el rei de Castella qui havia nomenat la comissió partidora i qui havia estat el responsable en última instància de la distribució de terres i cases²⁰. De moment, no tenim constància que Jaume II reivindicés aquesta prerrogativa ni dubtés de la capacitat del consell oriolà per a fer repartiments, però sí que ho discutí més endavant, l'any 1317, i llavors el consell al·legà que els privilegis atorgats pels reis de Castella els havien capacitat per portar a terme aquesta tasca. Per ara, l'únic precedent conegut és la delegació de poders per part dels partidors del rei de Castella a favor de prohoms oriolans perquè completessin la quarta partició, segons les regles que ells havien dictat, l'any 1273²¹ i l'actuació d'aquests prohoms, aconsellats per altres de nous, ja que alguns havien mort, en la partició de 1288, la cinquena²². Seria aquest ús delegat el que hauria creat els drets que reivindicava Oriola. De tota manera, Jaume II demanà al portantveus de procurador, Acard de Mur, i al batlle general dellà Xixona, Bernat Rolf, que li proporcionessin informació sobre el dret reivindicat per Oriola i els propis drets reials²³.

El Prof. Torres Fontes comenta el desordre cronològic i geogràfic del repartiment efectuat sota la responsabilitat del consell d'Oriola, la falta de sistematització i la brevetat de les relacions de tafulles donades²⁴. Realment aquest desordre i la falta d'explicacions sobre la reglamentació seguida dificulten la comprensió de les diferències en les atribucions de terra; només la lectura del repartiment ens proporciona, de tant en tant, algun indici dels criteris adoptats.

Com s'havia fet en els repartiments anteriors, el territori del terme d'Oriola fou dividit en quadrelles, que responien a les diferents partides de terra delimitades per característiques físiques o derivades de la presència humana, camins, sèquies, mun-

19. ACA, C, reg. 205, ff. 128 v.-129 r. (1308, febrer, 16). RO, p. 124.

20. RO, p. CXXXIV.

21. RO, pp. CXVI i CXXII.

22. RO, p. CXXVII.

23. ACA, C, reg. 244, ff. 205 r.-v. i 206 r. (1317, desembre, 10).

24. RO, pp. CXVI i CXXXIV.

tanyes, barrancs etc. Un nombre variable de prohoms, els quadrellers, s'encarregaven a cada quadrella de fixar sobre el terreny les parcel·les atribuïbles als concessionaris; eren generalment dos, però a vegades també tres i fins i tot cinc a les quadrelles més extenses.

Els beneficiaris del repartiment foren els veïns d'Oriola. Foren atorgades parcel·les de cavalleria a les persones que havien mantingut cavall i armes per a la defensa del territori en els darrers anys abans d'aquest repartiment, però també a vídues, que segurament no en tenien, perquè el costum i els privilegis havien establert que les vídues i els fills orfes, de menys de quinze anys, de cavallers o d'homes que tenien cavall mantinguessin els drets del marit o pare, encara que ja no tinguessin cavall²⁵. Les dones figuren amb gran freqüència a les llistes d'aquest repartiment i moltes no són vídues sinó que són esposes o filles, mares o sogres de gent distingida de la ciutat, que obtenen també cavalleries o peonies, segurament en virtut de drets de pobladors antics, drets que no són explicats.

Les parcel·les de peonia per a la resta d'habitants que no mantenien cavall són molt més abundoses que les de cavalleria i també són freqüents les indemnitzacions per canvis en les terres concedides prèviament.

La unitat de distribució i de mesura de la terra fou la tafulla. Actualment, una tafulla equival a 953 m² al Baix Vinalopó i hem de suposar que aquest devia ésser el valor a Oriola llavors, més o menys²⁶. El mòdul de tafalles per cavalleria i per peonia no fou uniforme i no podia ésser-ho perquè les terres distribuïdes eren de qualitat molt diferent; no era igual una tafulla de regadiu que una de secà i, especialment de secà de muntanya; alguns brevíssims comentaris del Llibre ens permeten entreveure que alguna de les parcel·les era en un lloc força abrupte, com les 200 tafalles concedides en concepte de tres cavalleries a G. de Paratge a l'indret muntanyenc de la Pergamisa i les Contendes, una terra "crebantada e malparada"²⁷.

A la quadrella de la Font, per exemple, el mòdul per cavalleria és de 4 tafalles, mentre que el de peonia és de 2 tafalles. En altres llocs hi ha més varietat, per exemple a Molina predominen els mòduls de deu tafalles, que se suposa que eren considerades peonies, i els mòduls de 20 per a cavalleries, però també hi ha lots de 25 tafalles. A les Contendes encara hi ha més varietat: predominen els lots de 25 tafalles, però n'hi ha de 60, de 50 i de 40, segurament per a cavalleries, però també hi ha algun lot de només 15 tafalles. A les Safurdes el lot més abundant és de 30 tafu-

25. M.T. FERRER I MALLOL, *Organització i defensa d'un territori fronterer*, p. 121.

26. V. GOZÁLVEZ PÉREZ, *El bajo Vinalopó, geografía agraria*, València, Departamento de Geografía, Universidad de Valencia, 1977, p. 50.

27. RO, p. 109. Per a la identificació d'aquestes quadrelles cf. l'estudi introductor de J. TORRES FONTES a l'edició del RO i també M.T. FERRER I MALLOL, *Toponímia medieval d'Oriola*, a *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*, a cura d'A. MANENT i J. VENY, II, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, pp. 195-211.

lles (144 lots), però també n'hi ha un parell de 60 i un de 20. Al Cap de les Salines el mòdul per cavalleria sembla que és de 50 tafulles i hi ha lots de 30, de 25, de 20 i fins i tot més petits, però també n'hi ha alguns de 100. Aquesta varietat dins dels dos tipus bàsics es pot deure tant a la qualitat de la terra com a la importància dels beneficiaris de cavalleries.

Donacions per esmena i millora.- Aquesta mena de donacions són freqüents. Algunes es deuen a canvis; a vegades, per tal de facilitar el repartiment o l'agrupació de terres del mateix propietari, el consell prenia terres a alguns concessionaris en un determinat indret del terme i en concedia d'equivalents, o una mica més, per compensar les molèsties, a un altre lloc. Per exemple, Pere de Liminyana rebé 50 tafulles a Rabat per compensar el que li havia estat pres a Almisdrà, mentre que a la plana de Molina foren reservades 320 tafulles per a "alcuns veïns que àn de aver esmena per terra que els era dada"; també Ferrandell Marrades rebé 10 tafulles a la quadrella de Catral per compensar-lo de les que havia tingut a la quadrella de la Font, mentre que la muller de Ferrando Peres Gallego n'aconseguí 20 per les 30 que li havien pres a Benipuchén, que no devien ésser de terra tan bona com la de Catral, mentre que a Benipuchén fou Miquel SAGRANADA qui rebé una esmena de 10 tafulles per les que havia tingut en el barranc (segurament el barranc de Pere Manresa), a més de 10 tafulles més que li devien pertocar per dret propi o com a quadreller d'aquesta quadrella²⁸. Bernat Torner rebé un tros de terra, d'extensió no especificada, prop de l'assarb²⁹ major, al costat d'una heretat que havia comprat a Berenguer Togores a Beniazemet; ho rebia per esmena d'uns solars que li havien pres en el raval d'Oriola a ell i al seu cosí, pel que pertocava als seus fills en aquest repartiment i pel que li pertocava a ell mateix perquè havia mantingut cavall i armes³⁰. Probablement els solars presos a Bernat Torner i al seu cosí foren alguns dels que després veurem adjudicats gairebé tots als partidors.

Altres esmenes són per compensar a persones que no havien rebut res en repartiments anteriors, és el cas de Francesc Ballester, al qual foren donades 100 tafulles a la plana de Molina, prop de Múrcia, per "enmena que non hac res de les otras particions"³¹. No s'indica la causa de l'esmena atorgada a Bernat Adalil, que rebé 50 tafulles per cavalleria al Cap de les Salines i 100 tafulles més per esmena, ni tampoc el motiu de l'esmena de 50 tafulles donades a Joan Carles al barranc de Pere Manresa³² o a G. Sa-Riera, que rebé 30 tafulles³³. Alguns pobladors que s'havien establert a la vila des de la primera partició reberen parcel·les en concepte de millo-

28. RO, pp. 123-124, 105.

29. L'assarb és una sèquia que recull les aigües sobreres de regar.

30. RO, p. 117.

31. RO, p. 123.

32. RO, p. 114.

33. RO, p. 115.

ra. No s'indica el nom d'aquestes persones, només que un, que tenia una cavalleria des de llavors, rebé 200 tafulles a Rabat; dos veïns més de la primera partició, que devien tenir peonies, reberen 50 tafulles també a Rabat, no queda clar si per a cadascun o a repartir entre tots dos³⁴. En canvi, és mencionat pel seu nom Guerau Bleda, que rebé 15 tafulles prop de l'assarb major i el camí d'Almoradí, com a complement de les 25 atorgades al primer repartiment³⁵.

Les persones notables d'Oriola resultaren molt afavorides en aquest repartiment i especialment els partidors, que valoraren i pagaren generosament la pròpia tasca amb abundoses donacions. També hi hagué assignacions per recompensar el treball dels quadrellers, que es materialitzà, sovint, a la mateixa quadrella que repartien, i el treball d'alguns soguejadors, els agrimensors que mesuraven les terres que s'havien de repartir; per exemple, Bernat Ses-Prese rebé 30 tafulles per aquesta causa.

Lots rebuts pels partidors

Corbarán Sánchez s'atribuí 4 tafulles a la quadrella de la Font, 10 a Beniçacanet, 100 i després 40 més a Benferri, 100 a la Pergamisa pel treball de partició i un solar a Oriola i procurà 25 tafulles per al seu fill, A. Rodrigo, a Rabat³⁶.

Garcia Pérez de Siurana s'atribuí 25 tafulles a Almisdrà, 100 i després 60 a Benferri, 100 a la Pergamisa pel treball de partició³⁷.

Ferran de Marrades s'atribuí 20 tafulles a Catral pel treball de la partició, 100 i després 60 a Benferri, més 40 per a una filla i 40 per a l'esposa de B. de Liminyana, que devia ésser filla seva, i 100 a la Pergamisa (amb Jaume Capdebou es partiren un terreny de 200 tafulles, més o menys), a més d'un solar a Oriola³⁸.

Jaume Capdebou, escrivà del repartiment, s'atribuí 4 tafulles a la quadrella de la Font, 25 a la de Molina, 40 i després 100 a la de Benferri, una quantitat indeterminada de tafulles a la Pergamisa, potser 100 (se'n partí 200 amb Ferran de Marrades), 12, més o menys, prop del camí de Guardamar i un solar a Oriola³⁹.

Pere Masquefa s'atribuí una quantitat no especificada, però segurament 24 tafulles, a la terra d'en Albiol, 25 a Molina, 60 i després 100 a Benferri⁴⁰.

Pere de Liminyana s'atribuí 25 tafulles a Molina, 10 a Beniçacanet, 25 a Arneva, 50 a Rabat, bé que aquestes eren en esmena pel que li prengueren a Almisdrà, i

34. RO, p. 124.

35. RO, p. 105.

36. RO, pp. 104, 105, 108, 111, 117, 122 i 125.

37. RO, pp. 105, 108, 122 i 125.

38. RO, pp. 105, 108, 117, 123 i 125.

39. RO, pp. 104, 106, 108, 118, 123 i 125.

40. RO, pp. 105, 106, 108 i 125.

una coma al costat del camí de les Salines, que devia contenir una extensió de terra considerable. A més, rebé un solar a Oriola, a partir amb un altre i un altre solar a la mateixa vila a canvi d'un que posseïa a la porta de Múrcia⁴¹.

Barberà Vidal fou més moderat, s'atribuí 25 tafulles a Molina i una quantitat no especificada a la terra situada sobre la d'en Albiol. Però la seva muller rebé 4 tafulles a la quadrella de la Font, mentre que la seva mare en rebia 40 sobre la terra d'en Albiol⁴².

Altres beneficiaris destacats

Entre les donacions més generoses, a part de les que ja hem comentat, cal esmentar les 500 tafulles assignades a Pedro López de Rufes, obeint una ordre reial, tal com ja hem dit abans⁴³. Un lot de 400 tafulles a Rabat i dos solars de l'alqueria del mateix nom beneficiaren a Ferran Garcia⁴⁴. En canvi, una de 400 tafulles a G. Ferrandes de Medrana, a Rabat, esmentada en un apartat que és una mena de memoràndum és, segurament, el reconeixement de 200 tafulles que hi tenia més 200 que havia comprat a Domingo Lopes de Linda (potser Lienda)⁴⁵. També és important la donació de 200 tafulles a Rabat, i un solar al mateix lloc, a Miguel Jiménez, que era germà de Ferran Pérez Enamorado⁴⁶; igualment 200 tafulles obtingué G. de Paratge a la quadrella de Poçol, com també Arnau Pelegrí i Joan Ruffa a Molina, mentre que entre els beneficiaris de lots de 100 tafulles hi figuren Francesc Ballester a Molina⁴⁷, Joan Carles, a Rabat⁴⁸, Ato de Lisón, Pero Roís de Sant Cebrià, Pere de Déu, Berenguer de Liminyana, Bartomeu Togores, Bernat Adalil, Gutierre Ruiz de Nompot, Martín Garcia Cavaller, G. Sánchez de Jécora al Cap de les Salines⁴⁹ i Pelegrí Feu a Arneva; sembla que li fou adjudicada una extensió tan gran, que segurament no corresponia a la seva posició social, perquè era un tros de saladar, i per tant no era gaire bo, limitava amb una terra que ja era seva i a més, el seu germà, el seu fill i el seu nebot havien estat en servei del rei⁵⁰.

41. RO, pp. 105, 106, 111, 117-118 i 122.

42. RO, pp. 104, 105, 106.

43. RO, p. 124.

44. RO, p. 122.

45. RO, pp. 110 i 124.

46. RO, p. 123.

47. RO, pp. CXXXVIII i 123-124.

48. RO, p. 123.

49. RO, pp. 114 i 116.

50. RO, pp. CXXXVII, 114-117.

Entre els beneficiaris que criden l'atenció hi ha dos jueus i el florentí Jacopo Filippo, que rebé per a ell i les seves fillastres, 10 tafulles a la quadrella de l'Alquibla i 50 tafulles a Molina⁵¹. Entre els més humils, els diversos criats que reberen parcel·les de terra: un de Berenguer de Liminyana anomenat Pere Mateu; un altre de R. Despuig; Miquelet, criat de P. Rossell; Joanet, criat de Joan Carles i també alguns eixàrics, és a dir parcers: Pasqual, eixàric de Pere Rossell, Joan Ferrer, eixàric d'en Paratge⁵².

Cal assenyalar que es donaven casos de gent que treballava terra que no era de ningú, com per exemple Tomàs Pont, a la partida de Molina. Els partidors li concediren de 15 a 20 tafulles per aquesta causa i perquè els ajudà a trobar les terres lliures⁵³. En canvi, altres persones que ocupaven terres en un altre indret, proper al barranc de Pere Manresa, foren comminades a demostrar-ne la concessió o deixar-les lliures⁵⁴.

ELS REPARTIMENTS FETS ENTRE 1300 I 1307

L'any 1300 només foren fets alguns treballs preliminars per al repartiment de l'alqueria de Cent, com veurem més endavant⁵⁵. L'any 1304, acabada la guerra amb Castella, hi hagué més tranquil·litat per a procedir a noves distribucions. Foren repartides unes terres lliures trobades pels partidors en una inspecció realitzada a la zona situada entre la serra de l'Alquibla vers Rabat i el cap de les Salines⁵⁶.

Aquestes terres eren dues comes, una dita de l'Albada, tocant al terme d'Orxell, i una altra, dita del Fenollar, que limitava amb la talaia Rodona, amb el Cabeçó de Marc Navarro, la coma de Poçol i la quadrella situada al costat del barranc de Pere Manresa. Hi havia 600 tafulles a repartir entre la talaia del Poçol fins a un casal que es trobava entre la talaia del Puigdalbes, la vessant de la trencada de Pergamisa i la talaia i rasa de les Contendes. Les dues comes de l'Albada i del Fenollar foren repartides a onze persones⁵⁷.

Fou distribuïda també una quadrella a Rabat, lloc on ja hi havia terres repartides anteriorment, tal com consta en les afrontacions. Segons Torres Fontes, tenia 3.400 tafulles i 119 beneficiaris. Alguns dels beneficiaris de terres reberen, a més, alguns solars a l'alqueria del mateix nom⁵⁸.

51. RO, pp. 120 i 118 i 124.

52. RO, pp. 115 i 116.

53. RO, pp. CXXXVIII, 124 i 125.

54. RO, pp. CXXXVII, 112.

55. RO, p. 103.

56. RO, pp. CXXXVI i 122.

57. RO, pp. CXXXVIII, 122 i 123.

58. RO, pp. CXXXVII, 122-123.

El mateix any es feren també alguns repartiments a la Pergamisa. Aquest territori tampoc no era pas totalment desocupat. Estefania Sánchez, hereva de Sanç Pérez d'Ejea, posseïa una coma dita de les figueres i de les oliveres, segurament pels arbres que hi havia plantats, en el terme de Pergamisa. Els partidors obtingueren que aquesta senyora, representada per Corbarán Sánchez, s'avingués a vendre els seus drets en el terme; així es podia repartir tota la Pergamisa, la jussana i la sobirana. Els partidors Corbarán Sánchez, G. Pérez de Siurana, Ferran Marrades, Jaume Capdebou s'adjudicaren 100 tafulles cadascun en aquest indret de la Pergamisa⁵⁹.

L'any 1305, el 29 d'abril, es començà a treballar en el repartiment de la quadrella de Molina, que es distribuïria més endavant en diverses repeses. El Llibre del Repartiment la definia com una terra de secà que no es podia regar. Durant l'any 1305 s'hi feren treballs de soguejament, és a dir, de mesurament de terres, i foren delimitades les propietats dels que ja hi tenien possessions, a fi que es pogués veure millor la terra que quedava lliure. El mes d'abril de 1307 els partidors tornaren a Molina i, després d'haver fet soguejar totes les propietats, les deixaren amb els límits que tenien i declararen que les terres a repartir eren 1600 tafulles, descomptades la devesa i la marjal, fins a les fites de la propietat de Tomàs Pont⁶⁰.

El 22 d'abril de 1307, els partidors atribuïren alguns béns a la quadrella de Benferri a la zona propera a Coix, a tocar d'on els germans Rossell tenien possessions. Foren concedits tres lots de 100 tafulles, dos de 40, un de 30 i tres de 20⁶¹.

ELS REPARTIMENTS DE 1308

Però fou l'any 1308 quan es feren les reparticions més importants. La tasca es desenvolupà en diverses repeses, la primera l'11 de març, que a causa del còmput de l'encarnació apareix com de 1307, la segona el 21 de setembre i la tercera el 21 de novembre de 1308.

Durant el mes de març de 1308 començà la distribució de terres a la quadrella de Molina, preparada l'any anterior. El primer acte fou prendre nota de la donació que, pel febrer d'aquell mateix any, Jaume II havia fet a Pero López de Rufes, llavors lloctinent de procurador⁶², de 500 tafulles de terra erma i saladar en aquesta mateixa zona, entre els rafals de Molina i de Benimoquita⁶³. Els partidors situaren aquest gran lot al costat de les quadrelles repartides als veïns fins a l'assarb que es

59. RO, pp. CXXXVI-CXXXVIII i p. 122-123.

60. RO, pp. CXXXVIII, 124 i 125.

61. RO, p. 125.

62. Sobre el seu mandat cf. M.T. FERRER, *Organització i defensa d'un territori fronterer*, pp. 72-76 i 78-79.

63. ACA, C, reg. 205, ff. 128 v.-129 r. (1308, febrer, 16).

trobava prop de la marjal i, a més assignaren un lot de 200 tafulles, un altre de 100 i un total de 320 tafulles a diversos veïns, el nombre dels quals no és concretat; la major part d'aquestes concessions eren per esmenes de donacions anteriors, però també n'hi hagué algunes de noves.

Foren atorgades algunes parcel·les de terra a Rabat: un lot 400 tafulles, un de 200, un altre de 100, i un parell o tres de 50 i, a la quadrella de Poçol, foren assignades 200 tafulles a G. de Paratge i un total de 60, en dos lots, tretes de la terra que havia pertangut a Pero Roys de Toalina⁶⁴.

Pel setembre del mateix any 1308 foren atorgades terres a la quadrella de la sèquia de l'Alquibla vers la serra. Segons el Llibre, hi havia entre 300 i 400 tafulles però, un cop comptades, resultaren ésser 428. Foren distribuïdes en dos lots de 10 tafulles, cinc de 6 i cent vint-i-sis de 3⁶⁵.

També foren assignades terres d'una quadrella situada on sabia Guillem Orombella. Hi hagué tres lots de 10 tafulles, dos de 6, vint-i-cinc de 3 i tres lots d'extensió no determinada⁶⁶.

Els repartiments més importants, però, foren anotats sota la data del 21 de novembre de 1308. La nova distribució afectà les terres situades entre Callosa i la frontera murciana, a l'esquena d'Oriola, i també part de les terres de secà a l'oest i sud del Segura, és a dir, les de l'extens territori entre el riu, el mar i la frontera murciana, que era molt poc poblat. D'aquest territori només la llenca més pròxima al riu i 800 tafulles a Rabat, donades a quatre hereters, havien estat repartides en el segle anterior. Tampoc ara no ho foren totalment, ja que una part de la plana de Molina, 500 tafulles, que limitaven amb el terme de Múrcia i que comprenien els saladars de Moquita i Beniximi fins a l'assarb situat a tocar d'una marjal, actualment ja desapareguda, quedaren com a devesa del consell d'Oriola.

La quadrella de Molina començà a repartir-se pel març de 1308, com ja hem dit. Segons el Llibre hi havia 1600 tafulles, descomptades la devesa i la marjal. Fou efectuat un primer repartiment de 200 tafulles, en divuit lots de 10 tafulles i un de 20 i a continuació foren distribuïdes 530 tafulles més en quatre lots de 25 tafulles, onze de 20 i vint-i-un de deu. Els quadrellers de la quadrella de 200 tafulles foren Jaume Vidal (o potser Vedell?), Alfonso Muñoz i Nicolau de Robiol, mentre que els de la segona quadrella foren Joan de Freixa i Pere Des-Arcs⁶⁷.

A les planes darrera d'Oriola es formaren set quadrelles limitades pel terme de Favarella, el de Fortuna, el de Coix, l'alqueria d'Escorratell i el Cabeçó de la Matança, comprenent la terra de Benferri.

64. RO, pp. 123-124.

65. RO, pp. 118-120.

66. RO, p. 120.

67. RO, pp. CXXXVIII i 105-106.

La més extensa d'aquestes quadrelles comprenia 1.700 tafulles, segons el Llibre, bé que la suma dels lots repartits ens dona 1.850 tafulles; anava del camí de Favanel·la a la rambla, cap al sud i cap a ponent i limitava amb Favanel·la. Fou repartida en vuitanta-quatre lots de 20 tafulles, quatre lots de 40 tafulles i un de deu. Els quadrellers foren P. Guerau i Berenguer Albaredes⁶⁸.

Una altra quadrella més reduïda, de 460 tafulles, anava del camí de Favanel·la cap a l'est, fins a la rambla i l'aljub de la torre de Benferri i el terme de Favanel·la. Fou distribuïda en vint-i-tres lots de 20 tafulles. Els quadrellers foren R. Corcovat i Huguet Batlle⁶⁹.

També dins la mateixa zona es trobava una quadrella, de 800 tafulles d'extensió, amb dues localitzacions, 200 tafulles es trobaven al costat de la rambla de Favanel·la, que entrava al territori oriolà des de Fortuna i arribava fins a una fita de pedra situada en mig del pla; l'altra part de la quadrella, 600 tafulles, comprenia el terreny situat des d'aquesta fita cap amunt fins el cabeçol de la Matança i els cabeçols de Favanel·la. La terra fou dividida en trenta-sis lots de 20 tafulles i en dos de 40. Els quadrellers foren Jaume de Vilagrassa i Jaume Desquart⁷⁰.

No pas gaire més enllà, una quadrella de 140 tafulles aplegava terres situades a tocar de la collada dels Negres fins a la rambla de Fortuna i a tocar de la rambla de Favanel·la. Aquestes terres foren distribuïdes entre set beneficiaris que reberen lots de 20 tafulles, cadascun dels quals era considerat una cavalleria. Els quadrellers foren Miquel Vermell i Pere Sala o Sa-Sala⁷¹.

A la torre de Benferri fins al terme de Coix es formà una altra quadrella de 940 tafulles, repartida en quatre lots de 60 tafulles, onze lots de 40 i catorze lots de 20. Els quadrellers foren A. Argençola i Pere Palau⁷².

També al terme de la torre de Benferri fou repartida una quadrella de 320 tafulles en deu lots de 20 tafulles i tres de 40 tafulles. Anava de la punta de Coix a la sèquia cap a la serra i fins a l'aljub que era al camí d'Escorratell. Els quadrellers foren Martín Pérez de Moya, Andreu Monsi i Ximèn Pérez d'Ejea⁷³.

La darrera quadrella distribuïda en aquesta zona era de 700 tafulles segons el llibre, bé que sumant els lots en surten només 680. Foren formats quatre lots de 40 tafulles i vint-i-sis de 20. Els quadrellers foren Berenguer Morelles i G. López de Biel⁷⁴.

68. RO, pp. CXXXVI 106-107 i també 120.

69. RO, pp. CXXXVI i 107. A p. 121 es diu que els quadrellers d'aquesta quadrella eren Llorenç de Terga, Jaume Mill i P. Carbonell.

70. RO, pp. CXXXVI i 107. A p. 121 es diu que els quadrellers foren Jaume de Vilagrassa, A. Batall i R. Francolí.

71. RO, pp. CXXXVI i 108.

72. RO, pp. CXXXVII, 108 i 121.

73. RO, pp. CXXXVII, 108 i 121.

74. RO, pp. CXXXVII i 109.

Les terres repartides al sud d'Oriola, passat el riu Segura, formaren dotze quadrelles limitades pel terme de Múrcia, el mar, les salines i els nombrosos accidents orogràfics d'aquesta zona: la coma de Pozol, les Contendes, la Pergamisa, el Puigdàlber, les Quebrades, l'Algepsar, la serra de Rabat, les Saurdes o Safurdes, la Ceniola, la Bojosa, les comes de la Figuera i de Bos, el barranc del Pi, el de Pere Manresa, el d'Alpatern i la serra del Portitxol. Cal assenyalar que, des de la serra de Rabat vers el sud i vers Cartagena, la terra quedà del comú d'Oriola per al bestiar de la vila i quedà igualment del Consell la font de la cala de Boix o Bosc⁷⁵ amb totes les pesqueres i, en general, tota la terra del terme que no era "paniaguada", és a dir, de gra⁷⁶; esmentarem altres fonts i basses que romangueren del comú en algunes de les quadrelles que examinarem seguidament.

He intentat reflectir en el mapa la situació d'aquestes muntanyes i punts de referència utilitzats per a fer el repartiment, però és una tasca molt difícil perquè hi ha hagut una substitució de noms gairebé total; l'únic nom recognoscible és el "Pujàlvarez", que és l'antic Puigdàlber o Puig-àlber; les muntanyes de la Pergamisa, les Contendes, les Quebrades etc. cal situar-les segons els límits de les quadrelles, que permeten relacionar els accidents orogràfics els uns amb els altres; si la identificació no és segura, ho he indicat amb un interrogant.

Les quadrelles de més extensió de tot el repartiment que estudiem es troben en aquesta zona i també les parcel·les més grans, ja que es tractava gairebé sempre de terra de secà i sovint muntanyenca.

Una d'aquestes quadrelles, precisament una de les petites, és definida com la terra situada sobre la d'en Albiol vers la frontera amb Múrcia. Les 148 tafulles d'extensió eren força variades, 8 eren d'horta, a tocar hi havia una coma que en tenia 40 i les 100 tafulles restants corresponien a una coma situada a tocar del terme de Múrcia. Aquestes terres foren adjudicades a cinc persones: dos lots de 30 tafulles, un de 40 i la resta es repartí entre Pere Masquefa i Barberà Vidal⁷⁷.

Una altra de les quadrelles menors, de 200 tafulles, s'estenia des del cap de la coma de Poçol per les vessants de la Pergamisa fins a les Contendes i d'altra part pel Puigdàlber, exclosos uns casals que hi havia. Tot aquest terreny fou donat a Guillem de Paratge per les tres cavalleries que li pertocaven personalment i pel seu treball en la partició, en el qual tingué despeses. L'extensió per cavalleria era més gran en aquest cas perquè es tractava de terra escabrosa⁷⁸.

75. El manuscrit diu Box, però segons Torres Fontes, l'analista d'Oriola, Bellot, s'hi referia amb el nom de Bosc: RO, p. XXVIII. Sobre aquests espais, destinats a pastura, cf. M. T. FERRER i MALLOL, *Les pastures i la ramaderia a la governació d'Oriola*, "Miscel·lània de Textos Medievals", 7 (1994), pp. 79-83. També A. BARRIO BARRIO, *La ganadería oriolana en el siglo XV: la regulación de los pastos*, "Investigaciones geográficas", 12 (Alacant, 1994), pp. 247-254.

76. RO, p. 117.

77. RO, pp. CXXXVII, 109.

78. RO, pp. CXXXVII, 109.

La quadrella localitzada a les Contendes era més extensa, 1000 tafulles delimitades entre una torre de Pero Roiz de Tovalina, el Puigdàlber, una fita coberta i el cap de Pergamisa. Fou repartida en dos lots de 60 tafulles, dos de 50, un de quaranta, vint-i-nou de 25 i un de 15. Els quadrellers foren G. Bosoldò i G. de Liminyana⁷⁹.

Una de les quadrelles més extenses era la de Rabat, limitada per les “Quebrades” o “Crebades”, al barranc d’Alpatern; altres límits mencionats són les talaies altes prop les “Crebades”, la coma de la Figuera, les talaies altes dels Algepsars, la serra mes alta de Rabat i les vessants de les Contendes i de la Pergamisa. Els quadrellers reconegueren la propietat de 200 tafulles a G. Ferrer “de Mediano” i altres 200 que havia comprat a Domingo López de “Linda” (segurament Lienda) i li concediren dos solars de cases a l’alqueria de Rabat. Una bassa i els altres solars de Rabat romangueren del comú. La resta es distribuï en catorze parcel·les de 40 tafulles, deu de 30, vint-i-una de 25, una de 24 i vuitanta de 20. Els quadrellers foren Pere Mainar, R. de Liminyana i Ato Garcés, escrivà⁸⁰.

Dels Algepsars a la serra alta de Rabat fou situada una altra quadrella de mil tafulles, que en realitat, si comptem les parcel·les distribuïdes, eren 1.010. Comprangué un lot de 50 tafulles, set de 40, un de 30, dos de 25 i trenta de 20. Els quadrellers foren G. Saferrera i G. Bosoldó⁸¹.

Entre els Algepsars i les Safurdes o Saürdes, per les comes que anaven a la serra de “Bilut” o “Bibat” quedà ubicada una petita quadrella de 100 tafulles distribuïda en dos lots de 25, un de 30 i un de 20. El Llibre fa menció d’una font i una bassa als Algepsars que romanien lliures. Els quadrellers foren Ferrer Salesa i Bernat Castell⁸².

Des de les Safurdes cap al sud, fins a la Bojosa, d’aquí a la cala de Boix i la mar i d’aquí a la Ceniola i el barranc del Pi i d’aquí a les salines de Guardamar hi havia una quadrella de 4.560 tafulles, de les quals només 4.460 foren distribuïdes perquè s’hi deixaren 100 tafulles lliures on hi havia una font, a les Safurdes. Foren formats dos lots de 60 tafulles, cent quaranta-quatre de 30 i un de 20. Els quadrellers foren Sancho Martín, de Terrer, i Bernat Gomar⁸³.

Entre el barranc de Pere Manresa, la fita coberta, la serralada de Portitxol, el barranc d’Alpatern i les talaies de Benibràfim i Beniçacenet s’ubicà una altra quadrella de 600 tafulles. Hi eren compresos alguns trossos de terra treballada que els quadrellers es comprometeren a respectar, si els que la tenien presentaven albarà o

79. RO, pp. CXXXVII, 109-110.

80. RO, pp. CXXXVII, 110-111.

81. RO, pp. CXXXVII, 111-112.

82. RO, pp. CXXXVII, 112. El nom dels quadrellers consta a p. 121.

83. RO, pp. CXXXVII, 112.

carta que en demostrés la propietat. Llevat d'un lot de 35 tafulles, la resta de la terra es repartí en parcel·les de 50 tafulles per cavalleria; n'hi entraren deu, dues de les quals foren concedides a Joan Carles, una "per son dret" a tenir una cavalleria i l'altra parcel·la per una esmena, de la qual no es diu la causa. Com que aquestes parcel·les sumen 535 tafulles, cal deduir que la resta, 65 tafulles, era la terra ja ocupada, però que havia de demostrar la propietat. Els quadrellers foren Joan Carles i Jaume Alegret⁸⁴.

La quadrella més extensa, amb 10.000 tafulles, era la que anava del cap de les Salines a les talaies dels Algepsars, per les Safurdes, fins al barranc del Pi i fins a les salines de Guardamar i les comes que s'hi trobaven en direcció al nord, vers el Portitxol de Xacarella. La descripció del repartiment d'aquesta gran extensió es presenta en dues parts; en la primera es diu en acabar que foren assignades 5.700 tafulles, però la suma de les xifres indicades dóna només 5.085 tafulles, mentre que en la segona part només n'he pogudes sumar 3.882, cosa que donaria un total de 8.977 tafulles assignades. Però la part final del text que explica aquest repartiment és una mica confusa i potser caldria afegir algun altre lot. Les 5.095 tafulles primeres foren distribuïdes de la manera següent: un lot de 150 que corresponia a Bernat Adalil i que comprenia, en realitat, una cavalleria de 50 i una esmena de 100, dos lots de 100, sis de 50, vint-i-nou de 30, cent quaranta de 25, un de 20 i tres de 15. A la segona tanda hi trobem dotze lots de 100, trenta-quatre de 50, un de 25, tres de 20, un de 15, quatre de deu, dos de 5 i una de dues tafulles. Moltes de les atribucions de petites extensions foren fetes a favor de persones que tenien terres que limitaven amb les noves. Els quadrellers foren Pere Rossell, Bernat Adalil, Domingo Pérez d'Almazán, Pere Escrivà i Joan Monsi.

No he sumat en les quantitats anteriors les anotacions finals que semblen justificacions de per què alguns personatges no reben parcel·les "Pero Rosel és estregat en lo de Cox. Bernat Albiol en el barranc". D'altres, es diu que el consell els ha lliurat determinats lots, Joan Figuera, Pere Balaguer i Pere Tolzà n'havien rebut 100 cadascun, Ferrer Satorre, 50, Domingo Pérez d'Azent, 10 "en sa frontera", és a dir, al límit amb alguna altra possessió que ja tenia, igual que Berenguer Roig, que en rebé 5 en els límits de la parcel·la que tenia a tocar del camí de Guardamar i de la terra que havia estat de Pere de Vall-llebrera; Jaume Capdebou en rebé 12, més o menys, a tocar de la terra d'aquest darrer⁸⁵.

Si les parcel·les que acabem d'esmentar encara són més o menys properes a la quadrella de Salines, d'altres semblen donacions de terres espigolades per diversos llocs del terme, on hi havia alguna terra vacant. Per exemple, els fills de "Soarra" i de Miquel Despuig reberen 20 tafulles cadascun, 40 en total, situades als límits de

84. RO, pp. CXXXVII, 113-114.

85. RO, pp. CXXXVII, 114-117.

Coix. G. de Sant Gil rebé un tros de terra, d'extensió no especificada, a tocar del camí vell i del camí nou de Crevillent i del camí de Favanella. Gil de Sos rebé 20 tafulles a Algenent, a tocar de l'assarb major, mentre que Bernat Torner rebé un tros de terra d'extensió no especificada prop de l'assarb major. Berenguer Barull rebé dues canyadetes en què hi podia haver de 20 a 30 tafulles de "flaca terra", situades a tocar de l'heretat de Pere Rossell i del cabeçol de les "Aguzades" i de les "Talayoles"⁸⁶.

D'altres quadrelles noves no sabem exactament on eren situades, per exemple, la que hom anomena "de la Font", de 140 tafulles, on foren distribuïts lots de 4 tafulles per a 15 cavalleries i de 2 per a 38 peonies; els quadrellers foren Jaume Alegret i Simó Vidal⁸⁷; fou creada una altra quadrella de 100 tafulles al límit de l'alqueria anomenada "Bençanet", situada prop d'Orxell, on foren beneficiades 20 persones, quatre dels lots foren de deu tafulles i la resta de 4 tafulles menys una de 5 i una de 6⁸⁸; a la quadrella de l'alqueria de "Cent" foren distribuïdes 338 tafulles entre 54 beneficiaris; foren concedides millors als 18 propietaris que ja hi tenien terres, generalment lots de quatre o sis tafulles, llevat de dos casos en què eren de deu tafulles; pel febrer de l'any 1300 els repartidors elegits pel consell de la vila havien vist que en el Llibre del Repartiment no hi constava que l'alqueria de Cent hagués estat repartida i volien donar-la als veïns de la vila, però els propietaris que hi tenien terres asseguraren que la terra els havia estat donada per esmena perquè tenien poca terra de les particions anteriors; foren citats per mostrar la documentació que tinguessin però no la mostraren, raó per la qual els partidors decidiren repartir-la⁸⁹; el fet, però, que en el moment de la distribució fossin concedides terres als 18 propietaris que hi tenien terres fa pensar que finalment els en fou reconeguda la propietat; hi reberen lots també cavallers i prohoms que no tenien terra en aquesta alqueria; els beneficiats foren trenta-quatre, vuit dels quals reberen lots de deu tafulles, mentre que els altres en reberen de quatre, cinc o sis tafulles, llevat d'Arnau Masquefa i un tal "Sancta", que en reberen quaranta conjuntament; els quadrellers foren Miquel Fira i Guillem de Bell-lloc⁹⁰. A la quadrella dels Cabeçols d'Albatan foren distribuïdes, segons el llibre, 200 tafulles, bé que comptades són 205, en dotze cavalleries de 10, quinze o 20 tafulles⁹¹. Hi hagué, a més, la creació d'una nova quadrella de 226 tafulles (en realitat són 225) tocant a Catral; segons el Llibre hi foren distribuïdes 13 cavalleries, però només n'hi he trobat dotze, que oscil·len entre 10 i 20 tafulles, mentre que la resta fou repartida en quinze peonies

86. RO, p. 117.

87. RO, pp. CXXXVII, 104.

88. RO, pp. CXXXVII, 105.

89. RO, p. 103.

90. RO, pp. CXXXVII, 104.

91. RO, pp. CXXXVII, 105.

de 5 tafulles⁹². Una quadrella nova quedà situada en els cabeçols del camí de Crevillent, però no s'indica el nom dels beneficiaris, només es deixa constància d'un canvi o venda d'un lot de 50 tafulles per part de Joan Figuera, que deia que la tenia per donació del consell, a Jaume Vermell. Els quadrellers foren Miquel Saganada i un tal Berenguer, de cognom il·legible⁹³.

Foren distribuïdes també algunes poques tafulles que devien haver quedat vacants a llocs que ja havien estat molt repartits en distribucions anteriors. A Almoradí, només foren distribuïdes vint tafulles per a dos beneficiaris; més endavant del Llibre, una altra donació, la de Guerau Bleda, que ja hem comentat, sembla referir-se a aquesta quadrella⁹⁴. A l'alqueria d'Almizdrà o Almisdrà foren repartides 30 tafulles en tres lots de deu tafulles, i dues de 20. A Benipuchen, tocant a la terra de Bernat Albiol, foren distribuïdes 70 tafulles en sis cavalleries de vint tafulles, tres de 15 i 4 de 10. Els quadrellers foren Miquel Saganada i Bartomeu Figuera⁹⁵. Benipuchen devia trobar-se situada prop dels límits amb Múrcia, ja que hom dona com a límits d'una altra quadrella la frontera murciana i la terra de Bernat Albiol. Al Rafal Guazil foren concedides 20 tafulles situades a tocar de Benijucef (Benejússer) entre dos beneficiaris, amb un lot de 12 tafulles i un altre de 8; fou similar el repartiment d'unes altres 20 tafulles situades entre la foia de Benijucef (Benejússer) i el Rafal Guazil. També fou força limitat el repartiment a Arneva, on foren atribuïdes 70 tafulles a tres beneficiaris, dos lots de 25 i un de 20⁹⁶.

Distribució de solars per a cases. - A més d'alguns que ja he mencionat a Rabat, hi hagué distribució de solars a Oriola mateix. L'any 1306 s'havia decidit donar els solars lliures que hi havia a la porta de Múrcia i a la de Crevillent amb la condició que s'hi construís en el termini de dos anys, altrament el concessionari el perdria. Finalment es repartiren l'any 1308⁹⁷:

92. RO, pp. CXXXVIII i 105.

93. RO, pp. CXXXVI i 103.

94. RO, p. 105.

95. RO, pp. CXXXVII i 105.

96. RO, pp. CXXXVIII i 106.

97. RO, pp. 117-118 i 121.

Beneficiari	Situació del solar
R. Jofre, ballester, resident a la porta de Múrcia	a la porta de Múrcia, a tocar de la barbacana, del camí que va a Múrcia i del solar de Bernat de Liminyana i d'una rambla per on passa l'aigua que ve de la serra
Corbarán Sánchez	porta de Crevillent, vers migdia, a tocar de l'hort dels frares i del camí de Xacarella, a la carrera de la barbacana
Ferran Marrades	porta de Crevillent a tocar del de Corbarán Sánchez, de l'hort dels frares i de la carrera, vers l'est
Bernat de Liminyana	parròquia de Sant Jaume, a tocar de Maria Enego i dels seus fills i de Sancho Navarro
Pere de Liminyana i Bernat Carbonell	parròquia de Sant Jaume, a tocar de dos carrers i de Joan d'Aliaga, d'Arnau Carbonell i del solar de la torre del Cantó. El solar s'ha de dividir pel mig i el tros del migdia per a Liminyana i el tros del nord per a Carbonell
Jaume Capdebou	a tocar de Berenguer Vedell i de Bartomeu de Castell i d'un carrer que passa per la "costa"
Pere de Liminyana	a tocar de la plaça del Mercadal per dues parts i de Domingo de Flix i de Joan Figuera. Li donaren per esmena d'un solar que tenia a la porta de Múrcia, que fou donat a en Vilagut perquè era a tocar del que aquest hi tenia:
Pasqual Peres Calderón	a tocar del carrer que va al castell i de les cases de la viuda Timora, les que foren d'Urraca Peres i la de Joana, vídua de Jaume Castellar

REPARTIMENTS ENTRE 1312 I 1335

Encara hi hagué un repartiment de 205 tafulles a Almoradí, entre l'assarb de Rambla i la rova de Gomars, pel març de 1312, que foren trobades lliures després d'un soguejament; foren donats un lot de 50 tafulles, un de 40, un de 30, tres de 20, dos de 15 i tres de 10; en algun cas es tractava més d'un reconeixement que d'una nova concessió ja que alguns veïns ja havien treballat les terres que els foren concedides. També foren reconeguts tres solars a la mateixa alqueria a persones que hi devien reivindicar algun dret⁹⁸. El mes d'abril del mateix any, a Callosa, els partidors hagueren de solucionar un plet entre veïns per qüestions urbanístiques i concediren un solar a dues persones. Amb motiu d'aquestes actuacions, els partidors recolliren una llista de nou persones que vivien amb llurs famílies a Callosa, però també indicaren el nom de deu persones més que també devien tenir cases a Callosa, ja que actuaren com a testimonis en el litigi urbanístic que hem comentat⁹⁹.

98. RO, p. 126.

99. RO, pp. 125-126.

De l'any 1313 tenim notícia, només, de l'atribució a Joan Carles de 3 tafulles situades entre la sèquia vella del Corral i una altra sèquia¹⁰⁰, mentre que del 1314, només hi ha constància de l'atribució de 50 tafulles situades al saladar de Molina al mestre Pere Gener¹⁰¹. Aquesta és la darrera anotació del Llibre del Repartiment d'Oriola, que s'acaba amb aquestes referències.

Entre tot plegat foren repartides 27.982 tafulles entre 1.266 beneficiaris, segons Torres Fontes¹⁰². Són totals que poden variar en una mica menys o una mica més, segons la interpretació que es faci de les xifres, que a vegades no són gaire precises. Els beneficiaris reals, per exemple, són menys, perquè molts reberen més d'un i més de dos lots de terra o de solars.

La importància d'aquests repartiments efectuats després de l'annexió de part del regne de Múrcia a la Corona catalano-aragonesa, pot indicar que hi havia hagut un gran nombre d'absències després del darrer Repartiment. En realitat, moltes de les terres repartides, allunyades d'Oriola i en llocs molt exposats als atacs dels granadins, devien haver quedat ermes fins llavors. Una altra qüestió a aclarir és la proporció de gent nova entre els beneficiaris d'aquest repartiment en comparació amb l'anterior; és una qüestió important per saber si la guerra i el canvi de sobirania suposaren també un canvi de població. Torres Fontes ha fet aquest anàlisi comparatiu i creu que en aquest repartiment hi ha 767 nous pobladors, bé que d'una cinquantena no n'està segur¹⁰³. Efectivament, els noms apareixen sovint deformats i la identificació resulta difícil. D'altra banda, el costum castellà de canviar els cognoms a cada generació, convertint en cognom el nom del pare, dificulta la tasca pel que fa a la població d'origen castellà. La xifra de pobladors nous, si fossin 767, seria molt alta, ja que representaria més del 60% del total, percentatge que encara resultaria més alt a causa de la repetició de concessions als pobladors més antics. Crec que aquesta qüestió encara és susceptible d'estudis posteriors, en la mesura que documentació complementària permeti identificar millor la població. Cal tenir en compte, a més, que entre repartiment i repartiment s'instal·laven a Oriola persones que hi adquirien béns i que no apareixen en el Repartiment, com alguns dels que hem esmentat al començament, que sofriren la confiscació de béns en el terme d'Oriola.

En tot cas, sembla clar que pobladors castellans que havien patit confiscacions durant la guerra havien tornat i que es beneficiaren de nous lots de terres. Per exemple Eñegoto, el fill de Juan Sánchez de Gres, rebé 40 tafulles a Benferri en aquest repartiment i Joan Ferrandes de Granil, potser relacionat amb Pero Núñez de Gra-

100. RO, pp. 121-122.

101. RO, p. 127.

102. RO, p. CXXXVIII.

103. RO, p. CXXXV.

nil, que patí confiscació, rebé 20 tafulles a la quadrella entre el camí i la rambla de Favarella i un Juan Sánchez de Granil apareix com a testimoni en un plet per solars¹⁰⁴. Un Diego Pérez de Tovalina rebé 20 tafulles a Catral¹⁰⁵ i els fills de Pero Joan de Guzmán, que podrien estar relacionats amb Fernando Pérez de Guzmán, reberen 30 tafulles a Rabat¹⁰⁶. De tota manera, és probable que el canvi de sobirania dificultés la residència temporal a Oriola dels cavallers i persones notables d'origen castellà, que també solien tenir propietats a altres llocs, per exemple a Múrcia, i que això els induís a vendre llurs propietats, cosa que degué facilitar la instal·lació de nous pobladors.

Malgrat que el Llibre del Repartiment acaba el 1314, sabem que la distribució de terres continuà més tard d'aquesta data i en tenim constància per diversos documents reials. El 8 d'abril de 1316, per exemple, Jaume II concedí a Jaume Canals, notari d'Oriola, 200 tafulles de terra de les que encara no havien estat repartides¹⁰⁷. Ben poc temps després, el 12 de maig del mateix any, el monarca s'adreçava a Joan Rolf, batlle a la part del regne de València dellà Xixona, i als jurats d'Oriola per manar-los que repartissin les terres que, segons havia sabut, quedaven encara per distribuir i que eren terres ermes i fàcils de treballar; el monarca demanava que una part d'aquestes terres fos concedida al veí d'Oriola i jurista Llorenç Fritós¹⁰⁸, però no fou complagut i, pel febrer de 1317, tornava a insistir prop del mateix Joan Rolf perquè convoqués els prohoms d'Oriola, examinés les terres que quedaven lliures i n'atribuís una part al dit Llorenç Fritós¹⁰⁹. No sabem si finalment el rei ho aconseguí, però sospitem que no, perquè pel març de 1319 manà al nou batlle general d'aquelles terres, Jaume Andreu, que li assignés terres reials fins a un valor de 3.000 sous, com a remuneració dels seus serveis, ja que era assessor del portantveus de procurador en aquelles terres¹¹⁰. És possible que la resistència a lliurar terres a Llorenç Fritós es degués a les faccions que començaven a formar-se a Oriola i que desembocarien més tard, l'any 1325, en alguns episodis violents. Llorenç Fritós fou llavors, precisament, el cap de la facció dels homes de vila, enfrontada als cavallers¹¹¹.

104. RO, pp. 107, 108 i 125.

105. RO, p. 105.

106. RO, p. 110.

107. ACA, C, reg. 214, f. 37 r.-v. (1316, abril, 8).

108. ACA, C, reg. 212, f. 141 v. (1316, maig, 12).

109. ACA, C, reg. 213, ff. 288 v.-289 r. (1317, febrer, 15).

110. ACA, C, reg. 216, f. 126 r. (1319, març, 13).

111. M.T.FERRER I MALLOL, *Discòrdies entre la petita noblesa urbana i els homes de vila a les terres meridionals valencianes en el primer terç del segle XIV*, "Anuario de Estudios Medievales", 29 (1999), pp. 301-313.

Potser també contribuï a dificultar la concessió de terres a Llorenç Fritós la discussió entre el monarca i el consell d'Oriola sobre a qui corresponia el repartiment de les terres lliures. Consta que durant el 1317 el Consell d'Oriola distribuï terres desocupades del terme, al·legant que podia fer-ho en virtut dels privilegis atorgats pels reis de Castella. Jaume II discutí al Consell la capacitat jurídica per fer aquest repartiment i, el 10 de desembre de 1317, demanà al portantveus de procurador, Acard de Mur, i a Joan Rolf, batlle general d'aquella contrada, informació sobre el dret reivindicat per Oriola i els propis drets reials, tal com ja hem dit al començament d'aquest article¹¹².

No sabem com s'acabà la qüestió, però és possible que s'hi pugui relacionar la definició de les competències del batlle general en l'àmbit de l'administració del Patrimoni reial feta en un manament del febrer de 1318, després que, el mes de desembre precedent, hagués estat nomenat batlle general Jaume Andreu. Generalment, les competències es trobaven implícites o explícites en el document de nomenament, però en aquest cas es féu un document a part, en el qual el batlle general era autoritzat a establir en emfiteusi, fixar censos de les terres i aigües etc.¹¹³.

Mentrestant, el rei, havia continuat fent concessions de terres, concessions que havien d'ésser aplicades després pel batlle d'Oriola o pels partidors. El 13 de desembre de 1317, per exemple, el monarca s'interessà perquè fossin concedides quatre o cinc tafulles de terra al veí d'Oriola Francesc Martí, precisament unes terres que ocupava, sembla que indègudament, un tal Aparici Metge¹¹⁴. El 27 d'octubre demanava als partidors de la marjal de Bairés que assignessin a Ferran Morell 6 jовades de terra que li havia concedit el 1314¹¹⁵. Igualment, per la seva banda, el Consell de la vila intercedí en altres casos prop del rei perquè fossin concedides terres a determinades persones. Així, per exemple, el 1324, tant el consell d'Oriola com el de Guardamar demanaren al rei que fossin concedides a un veí d'aquest darrer lloc, Pere de Castellví, dues peces de terra erma en el secà, una situada en el camp de les Salines d'Oriola i l'altra a la marjal que limitava amb Molina, a l'extrem dels Cabeçols. Després de demanar informació sobre aquestes terres al batlle general dellà Xixona, és a dir, per quant es podrien vendre en alou o per quin cens es podrien establir¹¹⁶, finalment, pel juny de 1326, foren concedits en alou i la donació fou confirmada el gener de 1328, ja que sembla que encara no havia tingut efec-

112. ACA, C, reg. 244, ff. 205 r.-v. i 206 r. (1317, desembre, 10), cit. abans a la nota 23.

113. M.T. FERRER I MALLOL, *La Batllia general de la part del regne de València dellà Xixona*, "Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval", 6 (1987), p. 288.

114. ACA, C, reg. 215, f. 205 v. (1317, desembre, 13).

115. ACA, C, cr Jaume II, núm. 6015.

116. ACA, C, reg. 225, f. 264 r. (1324, maig, 15). Cf. una altra versió de la mateixa carta, que fou invalidada, a f. 260 r.

te¹¹⁷. Sembla, doncs, que la solució trobada degué ésser el reconeixement de la pertinença de les terres no repartides al Patrimoni reial i l'aplicació pràctica de la distribució de les terres per part del Consell d'Oriola.

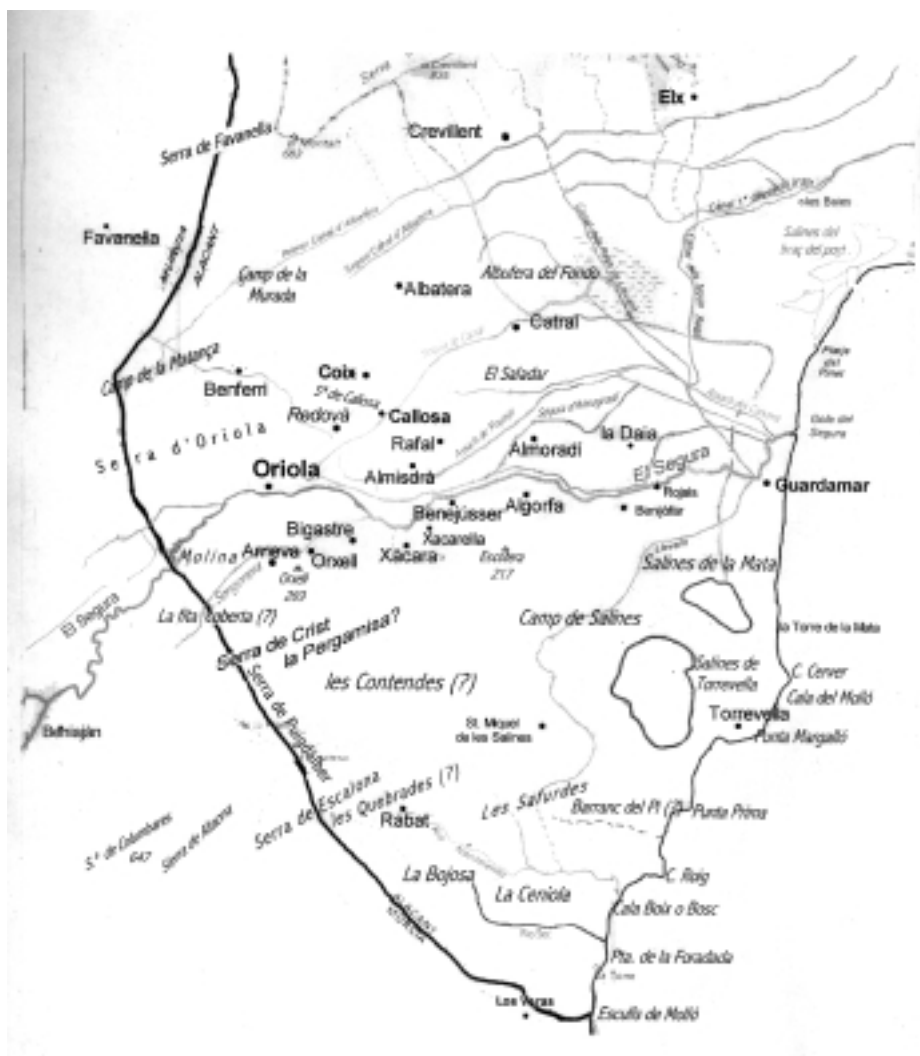
Les darreres notícies sobre repartiments a Oriola ens les proporcionen mossèn Bellot en els seus Annals i l'historiador d'Oriola J.B. Vilar; es tracta del que fou acordat pel Consell de la vila el 1330 per tal de distribuir entre el poble d'Oriola el Camp de la Matança, des del Cabeçó de l'Alguatzir fins al camí de Favanella i també un camp situat sobre el camí d'Elx. S'hi oposaren alguns jurats de la vila, com Alfons Rossell i algun altre prohoms, com Guillem Vedell, que posseïen grans extensions de terra, aquest darrer 480 tafulles, en els secans que hom volia repartir, terres que havien adquirit per compra o per donació, segons deien, però que no se sabia si de manera totalment legal¹¹⁸. Alfons Rossell, almenys, no pogué demostrar la donació de les extenses terres que posseïa en el terme de Rojals i hagué de tornar-ne una part al Consell. D'altra banda la Corona, a petició del Consell, revocà les donacions excessives fetes a prohoms de la vila, com ara el "donadiu" cedit a Pere de Casto en el Camp de Salines i a la marjal de Molina, ja que hom volia evitar la formació de grans propietats agràries. El repartiment de totes aquestes terres s'allargà almenys fins a 1335¹¹⁹.

En conclusió podem dir que la darrera etapa del repartiment de terres a Oriola es caracteritzà perquè fou dirigit pel consell de la vila i perquè distribuï un gran nombre de terres entre un nombre molt elevat de pobladors, cosa que fa pensar en l'establiment de nous habitants, aprofitant el canvi de sobirania. Moltes de les terres repartides eren ja en llocs allunyats del centre urbà, no conreades i situades en paratges muntanyosos i de secà, properes als saladars i a les marjals i exposades a les incursions d'escamots vinguts del regne de Granada. El repartiment continuà fent-se per peonies i cavalleries, segons l'estament del beneficiari, i l'extensió dels lots quedà condicionada per la qualitat de les terres. Cal remarcar també la potestat de l'autoritat repartidora per obligar els beneficiaris d'anteriors repartiments a fer canvis de lots de terres, si semblava convenient per a l'agrupació de parcel·les d'un mateix propietari, cosa que pot lligar-se tant a la conservació d'un alt domini sobre les terres procedents del fisc, com a la percepció que la repoblació no era una operació conclosa i que era possible introduir modificacions a les distribucions fetes. També és remarcable la llarga durada del procés de repartiment de terres a Oriola, segurament el més llarg a la Corona catalano-aragonesa: setanta anys.

117 ACA, C, reg. 228, ff. 128 v.-129 r. (1326, juny, 10) i reg. 340, f. 92 v. (1328, gener, 17).

118 P. BELLOT, *Anales de Orihuela (siglos XIV-XVI)*, estudio, edición y notas de J. TORRES FONTES, Oriola, 1954-1956, I, p. 240.

119 J.B. VILAR, *Historia de la ciudad de Orihuela*, III. *Los siglos XIV y XV en Orihuela*, Múrcia, Patronato Ángel García Rogel-Obra social de la Caja de Ahorros de Nuestra Señora de Monserrate-Obra social de la Caja de Ahorros de Alicante y Murcia, 1977, pp. 156-157.

El terme d'Oriola al començament del s. XIV